

Piotr Wojdak

Uniwersytet Szczeciński

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8636-7107>

e-mail: piotr.wojdak@usz.edu.pl

O jednostkach CO Z TYM FANTEM ZROBIĆ i COŚ Z TYM FANTEM ZROBIĆ – zagadnienia leksykalne

On the units CO Z TYM FANTEM ZROBIĆ and COŚ Z TYM FANTEM ZROBIĆ –
lexical issues

Abstrakt

Analizowane jednostki są nierównorzędne pod względem obecności w słownikach i frekwencji tekstowych. Zebrano 24 opisy jednostki z CO i tylko 5 opisów jednostki z COŚ (stosunek 4,8 : 1), a w podkorpusach zrównoważonych NKJP i KWJP w sumie naliczono 225 (178 i 47) użyć jednostki z CO i tylko 50 (42 i 8) użyć jednostki z COŚ (stosunek 4,5 : 1). Na podstawie zapisów hasłowych i danych korpusowych omówiono ich wariantywność strukturalnoleksykalną, dotyczącą zwłaszcza komponentu czasownikowego. Zdecydowanie dominują warianty z segmentem *zrobić*, dlatego przyjęto je jako umowne nazwy obu jednostek. Przeprowadzono analizę zebranych definicji (23 jednostki z CO i 4 jednostki z COŚ). Cechą większości z nich jest zestawianie komponentów synonimicznych: fraz pytajnych lub pytajnozależnych w przypadku jednostki z CO, grup bezokolicznikowych w przypadku jednostki z COŚ; definicje tego typu (tzw. wielokrotne) są krytykowane pod względem metodologicznym. Narzuca się więc pytanie, na ile możliwe jest poprawne logicznie definiowanie związków o ograniczonej asumaryczności funkcjonalnej (frazemów) i prostym (poza *fantem*) składzie leksykalnym. Autor skłania się ku paradoksalnym definicjom „redukcyjnym”: CO Z TYM FANTEM ZROBIĆ ‘co z tym zrobić’; COŚ Z TYM FANTEM ZROBIĆ ‘coś z tym zrobić’. Hasłować i definiować można także wyrażenie Z TYM FANTEM jako minimalną jednostkę frazeologiczną. Mimo uwikłania frazeologicznego najbardziej naturalne wydaje się jednak odpowiednie definiowanie samego wyrazu FANT: ‘coś, co stanowi problem’ (znaczenie nienotowane w słownikach, oprócz dawnego SW). Dwóm fantowym frazom zostanie poświęcony jeszcze jeden artykuł (Wojdak, w druku).

Słowa kluczowe: frazem, wariantywność strukturalnoleksykalna, definiowanie, definicje wielokrotne/synonimiczne, minimalna jednostka frazeologiczna

Abstract

The analysed units are not equally frequently represented in dictionaries and texts. 24 descriptions of the unit with CO [WHAT] and only 5 descriptions of the unit with COŚ [SOMETHING] were collected (which gives the ratio of 4.8 : 1); in the balanced subcorpora

NKJP [the National Corpus of Polish] and KWJP [the Corpus of Contemporary Polish], a total of 225 (178 and 47) uses of the unit with CO and only 50 (42 and 8) uses of the unit with COŚ were counted (the ratio of 4.5 : 1). Based on entries and corpus data, the structural-lexical variance of the units was discussed, especially regarding the verbal component. Variants with the *zrobić* [to do] segment clearly dominate, which is why they were adopted as the conventional names for both units. The collected definitions (23 units with CO and 4 units with COŚ) underwent analysis. The feature most of them share is the combination of synonymous components: interrogative phrases (or interrogative-dependent ones in the case of the unit with CO), and infinitival groups in the case of the unit with COŚ. Definitions of this type (so-called multiple definitions) are criticized as regards their methodology. Therefore, a question arises as to how logically correct it is to define compounds with limited functional non-summativity (of phrasemes) and simple (apart from *fant*) lexical composition. The author leans towards paradoxical 'reductive' definitions: CO Z TYM FANTEM ZROBIĆ 'what to do with it'; COŚ Z TYM FANTEM ZROBIĆ 'to do something about it.' It is also possible to make an entry of the phrase Z TYM FANTEM and define it as a minimal phraseological unit. Despite the phraseological entanglement, it seems most natural to appropriately define the word FANT itself: 'something that is a problem' (a meaning not recorded in dictionaries, except for the former SW [Warsaw Dictionary]). Another article will be devoted to the related fant phrases (Wojdak, in press).

Keywords: phraseme, structural-lexical variance, defining, multiple/synonymous definitions

1. Wstęp

Ustabilizowane związki zawierające wyrażenie z [...] *fantem* (zwykle z *tym fantem*) przypuszczalnie nie były dotąd przedmiotem osobnego studium. Poza słownikami znaleźć można jedynie bardzo nieliczne wzmianki na ich temat: o CO Z TYM FANTEM ZROBIĆ – w artykule Andrzeja M. Lewickiego poświęconym klasyfikacji fraz jako gramatycznego typu typów związków frazeologicznych (Lewicki 2001: 397) i w o prawie sto lat starszej publikacji Antoniego Krasnowolskiego o charakterze poradnikowym (PMPKrasn: 92), a o COŚ Z TYM FANTEM ZROBIĆ – w artykule Gabrieli Dziamskiej-Lenart o hasłowaniu wariantywnych jednostek frazeologicznych (Dziamska-Lenart 2011: 76).

Jednostka z CO jest niemal powszechnie notowana w słownikach (ogólnych i frazeologicznych), a jednostka z COŚ tylko w nielicznych źródłach; stosunek zebranych opisów wynosi 24 do 5. Podobnie wypada porównanie frekwencji tekstowych; w zbiorze wystąpień z podkorpusów zrównoważonych NKJP i KWJP zaznacza się 4,5-krotna przewaga jednostki z CO¹. Mimo tej dysproporcji przyjęto, że również COŚ Z TYM FANTEM ZROBIĆ jest

¹ Na początku autor nie uświadamiał sobie istnienia jednostki z COŚ. Przystępował do napisania artykułu poświęconego tylko jednostce z CO.

odtworzalną („gotową”²) – „w danej sytuacji i dla nazwania danej wiązki sensów” – wielosegmentową jednostką języka, a więc frazemem czy reproduktem w rozumieniu Wojciecha Chlebdy (2012). Na gruncie frazeologii obie jednostki będą się jednocześnie zaliczać do frazemów rozumianych jako nieidiomatyczne związki frazeologiczne, charakteryzujące się ograniczoną tylko asumarycznością funkcjonalną („sens mieści się w zakresie znaczeniowym wyrazu dominującego semantycznie” – Lewicki, Pajdzińska 2012)³.

Fantowym frazemom poświęcone zostaną dwa artykuły. Uszeregowanie i rozdzielenie ich treści nie było oczywiste. Autorowi zależało na pogłądowej prezentacji zebranych opisów obu jednostek (zob. tab. 1⁴). Uznał, że taka prezentacja najbardziej nadaje się na wstęp. Dlatego pierwszy artykuł skupia się na zagadnieniach, dla których punktem wyjścia są elementy opisu słownikowego, główne hasło – rozpatrywane pod względem strukturalno-leksykalnej wariantywności jednostek, z uwzględnieniem jednak również danych korpusowych – i definicja. Drugi artykuł (Wojdak, w druku) będzie natomiast dotyczył wariantywności gramatycznej obu jednostek (także ich tekstowej innowacyjności oraz łączliwości leksykalnej); rozważona zostanie ich niejednoznaczna ogólna kategoryzacja, oscylująca wokół opozycji fraz i zwrotów⁵.

² „Przewrotna” natura szeroko rozumianych frazemów polega na tym, że są one jednocześnie gotowe na zmiany, formalne i znaczeniowe przekształcenia.

³ Jako nazw jednostek – obok dominujących wariantów strukturalnych (CO Z TYM FANTEM ZROBIĆ i COŚ Z TYM FANTEM ZROBIĆ) – używa się w artykule umownych wyrażeń jednostka z CO i jednostka z COŚ. Określa się je również – dość swobodnie – jako fantowe jednostki czy fantowe frazemy.

⁴ Forma tabelaryczna wymusiła oznaczenie wszystkich ujętych w niej słowników za pomocą skrótów, które już konsekwentnie zastosowano w całym artykule.

⁵ Przyjęty porządek prezentacji – od semantyki do gramatyki (a poniekąd także od słowników do korpusów) – sprawia, że dopiero w tym drugim artykule podjęta zostanie kwestia gramatycznej odrębności obu jednostek.

2. Podstawa opracowania

2.1. Opisy w słownikach i innych źródłach

W tabeli 1. zestawiono 28⁶ różnych opisów obu fantowych jednostek, głównie ze słowników frazeologicznych⁷ i ogólnych⁸, ponadto z dwóch słowników języka potocznego (SPP-AS: 27, 30 i SPLPLub, t. 1: 531), po jednym poprawnościowym (SPPSzob: 158) i wyrazów obcych (SWOArct: 83)⁹ oraz – *last, but not least* – z *Nowej księgi przysłów i wyrażeń przysłowiowych* (NKPP, t. 1: 560), uwzględniono także dwa opracowania o charakterze niesłownikowym (PMPKrasn: 92 i Lewicki 2001: 397) – jedyne, które odnaleziono (nie licząc metaleksykograficznej wzmianki u Dziamskiej-Lenart (2011: 76) na temat hasłowania jednostki z COŚ w NSFLeb). Wszystkie opisy starano się ułożyć według chronologii źródeł.

Aż 24 opisy dotyczą jednostki z CO. Jednostkę z COŚ odnaleziono tylko w 5 źródłach: SPP-AS: 27, 30; PSWP, t. 11: 176–177; ISJP, t. 1: 397; PSF: 51; NSFLeb: 306. Co ciekawe, dwa z nich nie notują z kolei – gdzie indziej powszechnej – jednostki z CO. W ISJP (pozycja 15 w tabeli) jest wspólna definicja kontekstowa i jednakowy kwalifikator gramatyczny dla obu jednostek (opis ten policzono więc podwójnie). Tylko w SPP-AS i w PSWP występują obie jednostki odrębnie hasłowane i definiowane (w pierwszym z tych słowników dodatkowo kwalifikowane tematycznie¹⁰).

⁶ Jeżeli opisy w różnych słownikach były identyczne pod względem hasłowania i definicji, to do celów statystycznych zliczano je pojedynczo (chodzi o dwa słowniki autorstwa Bąby i Liberka: SFWP-BL i PSFJP-BL, dwa słowniki PWN-owskie: *Wielki [...] z przysłowiami* (WSFzP) i *z Bralczykiem* (SFzB), ponadto SFDobr i SzSFKarm; zob. pozycje 20, 23 i 27 w tabeli 1, dotyczące jednostki z CO). Prawie identyczne opisy obu jednostek występują w SPP-AS i PSWP – różnica dotyczy tylko ortograficznego atrybutu hasła – zapisu od wielkiej lub małej litery (por. pozycje 10 i 11 oraz 12 i 13 w tabeli 1). Pierwsze wydanie SPP-AS pochodzi z 1996 r., 11. tom PSWP – ten, który zawiera hasło FANT – został opublikowany w 1997 r.

⁷ SFKrasn: 43; SFJPSkor, t. 1: 218; SFWP-BL: 152 (=PSFJP); PSFGłow: 86; WKS-MKC: 88–89; PSF-BBB: 51; WSFJP-MN: 216; NSzSF: 189; SFDob: 47 (=SzSFKarm: 45); WSFFlic: 45; NSFLeb: 306; SFzB: 64 (=WSFzP: 100).

⁸ SJPDor, t. 2: 810; SJPSzym, t. 1: 572; SWJPDun: 132; PSWP, t. 11: 176–177; ISJP, t. 1: 397; USJP, t. 1: 879; WSJP PAN.

⁹ Nie wymieniono słowników, w tym ortoepicznych i wyrazów obcych, w których frazeologizm nie jest objaśniany.

¹⁰ Obie jednostki znalazły się w różnych kategoriach w ramach pola „Człowiek i sytuacje” (zob. tab. 1, poz. 10 i 12).

Tabela 1. Jednostki CO Z TYM FANTEM ZROBIĆ i COŚ Z TYM FANTEM ZROBIĆ^a w różnych źródłach

Lp.	Źródło	Postać hasłowa Informacja gramatyczna	Objaśnienie znaczenia	Kwalifikatory i informacje o pochodzeniu ^b	Kwalifikacja tematyczna lub funkcjonalna (najwyższa)
1	2	3	4	5	6
1	SFKrasn	Fant → Co z tym fantem zrobić	co tu począć? jak temu zaradzić?	z gry w fanty	
2	PMPKrasn	(Co z tym fantem zrobić?) ^c	Nieraz, nie umiając sobie z czym radzić, powiadamy zakłopotani: „Co z tym fantem zrobić?”	To wyrażenie jest wzięte z gry w fanty, w której wyciągający fanty wypowiada powyższe pytanie	
3	SWOArct	Fant → co robić z tym fantem?	jak sobie poradzić w tym wypadku, co począć z takim kłopotem		
4	SPPSsob	Fant → co robić (zrobić) z jakimś fantem	być w kłopotcie, co się ma z czymś robić		
5	SFJPSkor	fant → Co z tym fantem zrobić	co począć, jak się zachować	pot.	
6	SJPDor	fant → Co z tym fantem zrobić?	co począć, jak się zachować w danej sytuacji		
7	NKPP	Fant → Co z tym fantem robić (począć)?	Zwrot oznaczający kłopotliwą sytuację	pogłos gry towarzyskiej	
8	SJPSzym	fant → Co z tym fantem zrobić?	co począć, jak się zachować w danej sytuacji, jak zareagować na coś		
9	SWJPDun	co z tym fantem zrobić	jak zachować się w danej sytuacji, co zrobić		
10	SPP-AS	fant → co z tym fantem zrobić?	co zrobić z danym problemem, jak wybrać z jakiejś kłopotliwej sytuacji, co z czymś począć	(pot.)	pewność – niepewność – przypuszczenie przebiegu i skutku działań, rozwoju sytuacji
11	PSWP	fant → Co z tym fantem zrobić?		pot.	

cd. tabeli 1

1	2	3	4	5	6
12.	SPP-AS	fant → zrobić coś z tym fantem	postąpić jakoś w jakiejś trudnej, kłopotliwej sytuacji, rozwiązać jakiś problem, pozbyć się jakiegoś ciężaru, zmartwienia	żart., (pot.)	powodzenie działań i zamiarów – korzystne rozwiązanie sytuacji
13	PSWP	fant → Zrobić coś z tym fantem		pot.	
14	PSFGłow	co z tym fantem zrobić	Jak zachować się w danej sytuacji, jak rozwiązać dany problem	pot.	
15	ISJP	fant → (coś z tym fantem zrobić, co z tym fantem zrobić) ^d frazą czasownikową dk., tylko bezokolicznik	Mówimy, że trzeba coś z tym fantem zrobić , lub zastanawiamy się, co z tym fantem zrobić , jeśli nie wiemy, jak rozwiązać jakiś problem		
16	Lewicki 2001	Co z tym fantem (z)robić (począć)?	nie wiem, jak mam postąpić w tej (w omawianej) sytuacji		frazy ekspresywne, wyrażające zaskoczenie i niewiedzę nadawcy o zdarzeniu zachodzącym w danej sytuacji komunikatywnej (używane także w mowie zależnej) ^e
17	WKS-MKC	fant → co z tym fantem zrobić	Rozważając jakiś problem, zastanawiając się nad jakąś kłopotliwą sprawą, mówimy, że nie wiemy, zastanawiamy się itp., co z tym fantem zrobić , jeśli nie wiemy, zastanawiamy się itp., jak się zachować w tej sytuacji, jak wybrnąć z kłopotu	pot.	
18	PSF-BBB	FANT → coś z tym fantem zrobić	rozwiązać jakiś problem, załatwić jakąś sprawę		
19	SPLPLub	co zrobić (począć) z tym fantem / co z tym fantem zrobić czasownik	jak się zachować w tej sytuacji; co począć z czymś	(pot.)	

cd. tabeli 1

1	2	3	4	5	6
20	SFWP-BL/ PSFJP-BL	fant → co z tym fantem zrobić	co zrobić, jak się w danej sytuacji zachować		
21	WSFJP-MN	fant → Co z tym fantem (robić, zrobić) (?)	jak postąpić w tej sytuacji, co z tym począć, jak się zachować		
22	NSzSF-MN	fant → co «ktoś» ma z tym fantem (robić, zrobić) (?)	jak [«ktoś»] powinien postąpić w tej sytuacji, co z tym począć		
23	SFDobr/ SzSFKarm	co z tym fantem zrobić	jak postąpić w danej sytuacji		
24	WSFFlic	co z tym fantem zrobić?	zastanawiać się nad rozwiązaniem jakiegoś problemu, nie wiedzieć, jak postąpić w danej sytuacji itp.		
25	USJP	fant → Co z tym fantem zrobić?	jak się zachować w danej sytuacji, jak zareagować na coś, jak rozwiązać jakiś problem		
26	NSFLeb	coś z tym fantem musi się/trzeba zrobić	należy rozwiązać jakiś problem, załatwić jakąś sprawę		rozwój, człowiek, wartości – świat kultury i nauki – – rozrywka, sport ^f
27	WSFzP/ SFzB	fant → Co z tym fantem zrobić	zwrot zawierający pytanie o to, jak się zachować w danej sytuacji, jak zareagować na coś, jak rozwiązać jakiś problem		
28	WSJP PAN	co z tym fantem zrobić fraza zdaniowa, dk.	używane w sytuacji, gdy mówiący nie wie, jak rozwiązać wskazany wcześniej problem	pot.	wola, postawy, nastawienie człowieka wobec świata i życia

^a Opisy tej rzadszej jednostki zaznaczono ciemniejszym szarym tłem; tylko opis z ISJP (pozycja 15) wyróżniono jaśniejszym szarym tłem, gdyż tamtejsza definicja, typu kontekstowego, objaśnia jednocześnie obydwie jednostki (i tę z CO, i tę z COŚ).

^b W przypadku SPP-AS i SPLPLub kwalifikator 'potoczny' (tutaj zapisany w nawiasie) nie jest wyeksplikowany, ale nacechowanie potocznością wynika oczywiście z charakteru obu słowników.

^c PMPKrasn nie jest źródłem słownikowym, analizowany frazeologizm pojawia się tylko w objaśnieniu przywołanym w następnej rubryce wiersza (dlatego zapis w nawiasie).

^d Jednostki zapisano tutaj w nawiasie, gdyż pojawiają się tylko w ramach wspólnej definicji kontekstowej (nie są hasłowane przed definicją).

^e Do tego samego typu zaliczone zostały frazy *Ki diabeł?* oraz *Co jest grane?*

^f Widać, że podstawą kwalifikacji tematycznej w NSFLeb nie jest znaczenie całego frazemu, lecz samego wyrazu FANT poza jego uwikłaniami frazeologicznymi (fanty w grach/zabawach oraz loteriach).

Ze wszystkich źródeł wypisywano oryginalną postać hasłową (wraz z ewentualną informacją gramatyczną), definicję oraz szeroko pojęte kwalifikatory. Forma tabelaryczna sprzyjała zapisowi uproszczonemu i ujednoliconemu, zrezygnowano ze zróżnicowanych atrybutów edytorskich (różne cudzysłowy, pogrubienie, majuskuła, kursywa) charakterystycznych dla poszczególnych źródeł.

2.2. Dane tekstowe

Materiałową podstawą opracowania są dwa chronologicznie komplementarne korpusy polszczyzny: Narodowy Korpus Języka Polskiego (NKJP, według przeglądarki PELCRA) i Korpus Współczesnego Języka Polskiego (KWJP). Opracowano zbiór 225 wystąpień jednostki z CO i 50 wystąpień jednostki z COŚ w podkorpusach zrównoważonych (PZ) NKJP i KWJP (o objętości – odpowiednio – 300 i 100 mln segmentów). Korpusy pełne (KP) służyły jako źródło uzupełniające, poza ujęciem statystycznym (w przypadku rzadszych typów użyć i różnych osobliwości)¹¹.

3. Datowanie i geneza jednostki CO Z TYM FANTEM ZROBIĆ

W NKPP (t. 1: 560) najstarszy przykład użycia jednostki hasłowanej jako *co z tym fantem robić* (*począć*) pochodzi z 1859 r. W sumie cytowane są tam następujące warianty i składniowe aktualizacje frazy: *Zgoła nie wie, co ma robić z tym fantem* (1859), *Co z tym fantem zrobić* (1876, XIX w., 1910, 1923, 1930, 1950), *Co ja tu z tym fantem mam robić?* (1885), *Co począć z tym fantem* (1890), *Co robić z tym fantem* (1895), *Nie wiedział, co z tym fantem począć* (1908), *Cóż poczniesz z tym fantem* (1931), *Co z tym fantem mam robić* (1952). Z tych danych wynika, że postać *co z tym fantem zrobić* dominowała już w pierwszej połowie XX w.

Geneza frazy nie budzi wątpliwości (SFKrasn: 43; PMPKrasn: 92; NKPP, t. 1: 560). W XIX w. bardzo popularne były gry fantowe (z przedmiotami do wykupu¹²) (Domańska-Kubiak 2004), w których prowadzący stawiał

¹¹ Ponieważ wcześniej autor zajmował się semantyką wyrazu FANT (Wojdak 2025a; 2025b), będą tutaj przywoływane numery przykładów z ogólnoparadygmatycznych list wyszukiwań wygenerowanych z przeglądarki PELCRA NKJP (dla zapytania „fant**” w PZ i KP) i udostępnionych na stronie „Języka Polskiego” (<https://jezyk-polski.pl/index.php/jp/article/view/986>).

¹² We współczesnych słownikach o charakterze edukacyjnym opisy fantowych jednostek – CO Z TYM FANTEM ZROBIĆ w WKS i COŚ Z TYM FANTEM ZROBIĆ w PSF-BBB – są uzupełnione objaśnieniem FANTU wykupnego.

pytania typu: „Co z tym fantem mam robić, co go mam w rękę?” (*Dykcyonarz* 1825: 286)¹³, „Co mam zrobić z tym fantem, który mam w rękę?” (por. Gołębiowski 1831: 86), „Co mam zrobić z tym fantem, co go trzymam w rękę?” (<https://zabawnik.org/w-salonie-lecz-bez-salonowca>), czy także: „Co mam zrobić z fantem, który mam na myśli?” (PSF-BBB: 51), „Co z tym fantem zrobić, co go mam na myśli?” (<https://blogaisab.wordpress.com/2015/02/28/co-z-tym-fantem-zrobic>). Formuła używana w grach – skrócona – zaczęła żyć swoim własnym życiem.

Jednostka z COŚ jest pochodna wobec jednostki z CO zarówno genetycznie, jak i logicznie (jako „echo” frazy pytanej).

4. Wariantywność strukturalnoleksykalna

Poza danymi korpusowymi analizą objęto 22 zapisy jednostki z CO (pominięto PMPKrasn i ISJP, w których jednostka ta osobno – tzn. poza objaśnieniem kontekstowym – nie jest hasłowana, por. przypisy c i d do tabeli 1) oraz 4 zapisy jednostki z COŚ (znów bez ISJP, z tej samej co wyżej przyczyny).

Za A.M. Lewickim (1982/2003) przyjęto, że warianty leksykalne związku frazeologicznego (także frazemu) oprócz tożsamości znaczenia i łączliwości składniowej (oraz przynależności do tej samej klasy gramatycznej) powinny również spełniać warunek „posiadania istotnych elementów tożsamych w planie wyrażania” (s. 205)¹⁴. W przypadku omawianych jednostek niezbywalnym wspólnym elementem struktury jest wyrażenie z [...] *fantem* (z uwzględnieniem rzadkiej sekwencji z *fantem*, bez rozdzielającego segmentu¹⁵) oraz – odpowiednio dla każdej z nich – inicjalny segment zaimkowy *co* albo *coś*. W sferze innowacji mieszczą się użycia z formami narzędnika liczby mnogiej zamiast pojedynczej – *fantami* (5 wystąpień w KP NKJP: 477, 503, 533, 540 i 546; w KWJP brak). Poza horyzontem wariantywności lokować należy krótsze konstrukcje, niezawierające formy *fantem* (ani *fantami*), *co/coś z tym zrobić*, paradoksalnie niezubożone znaczeniowo.

¹³ To bardzo stare potwierdzenie formuły (z 1825 r.) pojawia się w opracowanym przez Stanisława Jełowickiego *Dykcyonarze przysłówiow francuzkich* jako tłumaczenie francuskiego: *Qu'ordonnez vous au gage touché* (jest tam również zwrot *Jouer au gagé touche – Grać w fanty*).

¹⁴ Inaczej Lewicki (1981/2003: 218) – nie wyklucza się tam wariacji wszystkich komponentów leksykalnych frazeologizmu, ale przy zachowaniu tożsamości ich wewnętrznej struktury syntaktycznej. Ten ostatni warunek wydaje się jednak zbyt restrykcyjny, gdyż nie daje się z nim pogodzić wariantywności ilościowej (np. *co z tym fantem zrobić* i *co z tym fantem* to nie są jednakowe typy strukturalnoskładniowe). W opinii Dziamskiej-Lenart (2011: 59), „do wariantów leksykalnych badacze frazeologii zgodnie [wyróżnienie – P.W.] włączają warianty ilościowe, eliptyczne wobec formy wyjściowej”.

¹⁵ 15 wystąpień „z *fantem*” w NKJP, 7 – w KWJP.

4.1. Komponent czasownikowy

W przypadku hasel jednostki z CO *zrobić* pojawia się 20 razy (z tego: 16 samodzielnie, 4 wariantywnie), *robić* – 6 (raz samodzielnie, 5 wariantywnie), *począć* – 3 (wariantywnie), *czynić* – 1 (wariantywnie).

Należy sądzić, że w NKPP wybór postaci hasłowej – CO Z TYM FANTEM ROBIĆ (POCZAĆ)? – jest uwarunkowany chronologią poświadczeń poszczególnych wariantów. Jest więc zrozumiałe, że hasłowanie z pominięciem *zrobić* pojawia się jeszcze w dwóch innych starszych źródłach: SWOArct – *robić*, SPPSzb – *robić/czynić*¹⁶.

W przypadku jednostki z COŚ nieliczne zapisy słownikowe nie wykazują innego komponentu niż *zrobić*, natomiast w zbiorze jej 50 wystąpień korpusowych znalazł się tylko jeden przykład z innym czasownikiem (*począć*).

Udział leksykalnie różnych komponentów czasownikowych w obu jednostkach pokazuje tabela 2.

Tabela 2. Wariantywność leksykalna komponentu czasownikowego – rozkład frekwencyjny w podkorpusach zrównoważonych (PZ) NKJP i KWJP oraz liczba wystąpień w zapisach hasłowych jednostek

Komponent czasownikowy	Frekwencje w PZ (NKJP + KWJP)		Wystąpienia w zapisach jednostek ^a	
	CO...	COŚ...	CO...	COŚ...
<i>zrobić</i>	180 (140 + 40)	49 (41 + 8)	20 (16)	4 (4)
<i>robić</i>	23 (17 + 6)	0	6 (1)	0
<i>począć</i>	17 (16 + 1)	1 (1 + 0)	3	0
<i>uczynić</i>	1 (1 + 0)	0	0	0
<i>czynić</i>	0	0	1	0
bez czasownika	4 (4 + 0)	0	0 ^b	0
Razem	225 (178 + 47)	50 (42 + 8)	22 (17) ^c	4

^a W nawiasie podano liczbę wystąpień samodzielnych (niezwariantyzowanych) danego czasownika.

^b W WSFJP-MN i NSzSF-MN wariantywne segmenty bezokolicznikowe (*zrobić* i *robić*) – zgodnie z przyjętą w tych słownikach konwencją – notowane są w nawiasie, który wcale nie oznacza, że przewidywany jest także skrócony wariant jednostki, tzn. bez czasownika (*co z tym fantem*).

^c Liczba ta jest sumą uwzględnionych zapisów hasłowych jednostki, mniejszą od sumy wystąpień poszczególnych wariantów czasownikowych (w niektórych zapisach były bowiem ujmowane dwa lub trzy warianty).

¹⁶ Można też przypuszczać, że oba te leksykograficzne źródła w hasłowaniu czasowników aspekt niedokonany (formalnie prostszy, bez prefiksu) uprzywilejowują niezależnie od stosunków frekwencyjnych między *perfectivum* i *imperfectivum* (por. np. hasła *robić* i *zrobić*).

W przypadku jednostki z CO oprócz dominacji *zrobić* zwraca uwagę spora frekwencja archaicznego *począć* w PZ NKJP – 16 wystąpień, tylko o jedno mniej niż *robić* (w PZ KWJP, korpusie nowszym, a zarazem mniejszym, stosunek ten – zgodnie z przewidywaniami – wygląda już zupełnie inaczej: 6 do 1 na korzyść *robić*). Odnotowano tam także jedno użycie z czasownikiem *uczynić* (nie ma natomiast żadnego przykładu z *czynić*, rejestrowanym w SPPSzob). Ponadto w PZ NKJP jest poświadczenie wariantu bezczasownikowego (eliptycznego).

4.2. Komponenty zaimkowe

Żadne źródło słownikowe nie odnotowuje wariantowości segmentów zaimkowych (*co*, *coś* i *tym*). Zaskakuje tylko *jakimś* zamiast *tym* w SPPSzob (w NKJP ani w KWJP nie ma ani jednego połączenia z *jakimś* [...] *fantem*)¹⁷. W przypadku obu jednostek można natomiast rozważać zapisywanie wariantowości *tym/takim* (tylko 4 użycia z *takim* w PZ NKJP i 2 w PZ KWJP¹⁸ wobec – odpowiednio – 216 i 53 z kanonicznym *tym*). Jeżeli chodzi o segment inicjalny *co*, to jego „dobrze brzmiącym”, ale również bardzo rzadkim wariantem, nacechowanym stylistycznie i ekspresywnie, jest *cóż* (5 wystąpień w KP NKJP, 3 w KP KWJP¹⁹).

4.3. Wariantowość szyku

SPLPLub jako jedyne źródło w zapisie hasłowym uwzględnia, w pewnym przynajmniej stopniu, wariantowość szyku – wzajemną przestawialność wyrażenia z *tym fantem* i segmentu bezokolicznikowego (przy zachowaniu inicjalnej pozycji *co*). I tak nie są to jednak wszystkie możliwe odmiany szyku, por. np.: KP NKJP 1931: *i co z takim począć fantem?*; PZ NKJP 118:

¹⁷ Por. ogólne krytyczne uwagi Witolda Doroszewskiego we wstępie do wydania trzeciego uzupełnionego słownika (Szober 1958): „Autor [Stanisław Szober] niedostatecznie oddzielał od siebie fakty typowe, mogące stanowić normę albo będące typowym naruszeniem normy, od faktów sporadycznych, zaświadczonych w jakichś przygodnych przykładach. Znajdowało to wyraz w zbyt częstym stosowaniu uogólniających zaimków: *k t o*, *c o*, *j a k i*, w formułach składniowych, które miały informować o związkach frazeologicznych objaśnianego hasła”. Wolno więc sądzić, że w interesującym nas zapisie (*co robić (czynić) z jakimś fantem*) *jakimś* nie jest owym zaimkiem w funkcji uogólniającej (bo wtedy powinno być pytanie *jakim*), lecz konkretnym segmentem, ale i tak jest to przykład potwierdzający trafność zarzutu Doroszewskiego.

¹⁸ W korpusach pełnych NKJP i KWJP jest tych użyć – odpowiednio – 42 i 10.

¹⁹ W tym tylko jedno wystąpienie w podkorpusie zrównoważonym (NKJP): *I cóż z tym fantem począć? – zapytacie pewnie* (PZ NKJP: 276).

Nazwiska ani ulicy / nadawca nie podał wcale, / więc naradzali się wszyscy, / co z fantem tym począć dalej (K.I. Gałczyński, mamy tu więc szyk uwarunkowany przez *licentia poetica*).

Formuła hasłowa ma fizycznie (linearnie) ograniczoną pojemność. Chcąc maksymalnie skondensować informację o wariantywności, można nie tylko utracić walor klarowności przekazu, ale też mylnie zasugerować odbiorcy, że ujęte zostało już „wszystko” (co możliwe czy poprawne).

5. Definiowanie jednostek

W odróżnieniu od prostej jednostki leksykalnej FANT (por. Wojdak 2025a) związki CO Z TYM FANTEM ZROBIĆ i COŚ Z TYM FANTEM ZROBIĆ ujmowane są monosemicznie; żadne źródło nie przypisuje im więcej niż jednego znaczenia. Charakterystyczną cechą typologiczną analizowanego zbioru definicji jest jednak swoista wariantywność (zwielokrotnienie) formuł definicyjnych – większość z nich zawiera bowiem po dwa lub trzy bliskoznaczne składniki. Wariantywność ta może świadczyć o szerokim zakresie czy pewnej niedookreśloności znaczenia, ale paradoksalnie również o semantycznej przejrzystości (nieidiomatyczności) związków – bo oto na różne sposoby można parafrazować coś, co jest z grubsza zrozumiałe. Znamienny jest również fakt, że w ISJP obie jednostki zostały opatrzone wspólną definicją kontekstową.

5.1. Przegląd definicji jednostki z CO

Przedmiotem analizy jest zbiór 23²⁰ definicji jednostki.

Dominują definicje o postaci szeregu fraz pytajnych (13 definicji): dwóch (9) lub trzech (4). Dwie dalsze definicje zawierają analogiczny szereg fraz pytajnozależnych (w WKS-MKC – dwóch, w WSzP/SFzB – trzech). Wszystkie te frazy są bliskoznaczne, a więc w sumie 15 definicji odznacza się wielokrotnością piętnowaną jako błąd w sztuce definiowania (Bańko 2001). Tylko w jednym przypadku (SFDobr/SzSFKarm) definiens równy jest pojedynczej frazie pytajnej, a w pięciu innych (SSPSzob, ISJP, Lewicki 2001, WSFFlic, WSJP PAN) zawiera pojedynczą frazę pytajnozależną. W dwóch opracowaniach (PMPKrasn i NKPP) definicje nie zawierają żadnej frazy pytajnej ani pytajnozależnej²¹.

²⁰ Liczba ta jest o jeden mniejsza od wskazanej ogólnej liczby różnych opisów jednostki z CO, ponieważ w SPP-AS i PSWP jest jednakowa definicja.

²¹ Nie liczy się tu oczywiście samej jednostki definiowanej, „wbudowywanej” w objaśnienia typu kontekstowego.

Jako (współ)definiujące grupy o analogicznym schemacie co definiowana jednostka – słowo pytajne/pytajnozależne plus bezokolicznik – najczęściej występują: „jak się zachować” (10 razy) i „co począć” (8 razy), dalej „jak rozwiązać (problem)” i „jak (mam/powinien) postąpić” (po 5 razy); następnie „co (się ma) (z)robić”²² (4 razy), „jak zareagować na coś” (3 razy), „jak wybrnąć z sytuacji/kłopotu” (2 razy); ponadto po jednym razie „jak sobie poradzić” i „jak zaradzić”.

Powielanie komponentu czasownikowego (ten sam bezokolicznik w definiendum i definiensie: *zrobić*, *robić* lub *począć*, 6 definicji) lub zastępowanie go nacechowanym stylistycznie (archaicznym!) wariantem synonimicznym (*począć* zamiast *zrobić* lub *robić*, 8 definicji) również świadczy o niepełnej znaczeniowej leksykalizacji definiowanego związku i prowokuje do dyskusji nad konwencjami opisu semantycznego takich właśnie jednostek.

W ich przypadku powtarzanie komponentu nie powinno być piętnowane jako błąd w sztuce definiowania typu *idem per idem* (dokładniej tzw. błędne koło bezpośrednie). Za nieuzasadnione należy raczej uznać uciekanie się w definiensie do synonimicznego, zwłaszcza stylistycznie nacechowanego, wariantu w stosunku do składnika definiendum.

Bez zaimka pytajnego (pytajnozależnego) w definicjach występują ponadto (już niekoniecznie w formie bezokolicznika) dwa typowe czasowniki „kontekstowe”, tzn. najczęstsze zewnętrzne nadrzędniki całego związku²³: WIEDZIEĆ (4 razy, zawsze w połączeniu z negacją: ISJP, Lewicki 2001, WSF-Flic, WSJP PAN) i ZASTANAWIAĆ SIĘ (3 razy: ISJP, WKS-MKC i WSFFlic), a w ramie metajęzykowej z definicji kontekstowych także MÓWIC (ISJP i WKS-MKC) i POWIADAĆ (PMPKrasn).

Jeśli chodzi o elementy nominalne, frekwencyjnie przoduje SYTUACJA (14 wystąpień leksemu), następnie PROBLEM (8 wystąpień) oraz rodzina KŁOPOTU (5 wystąpień: *kłopotem*, (*w*) *kłopotcie*; *kłopotliwą*, *kłopotliwej* (jako określenia SYTUACJI); *zakłopotani*).

W całym omawianym zbiorze dominują definicje przedmiotowe, tylko 6 definicji ma na pewno charakter metajęzykowy, czyli daje do zrozumienia, że charakteryzowany jest element języka (NKPP: „zwrot oznaczający [...], WSFzP/SFzB „zwrot zawierający pytanie o to [...]”: WSJP PAN: „używane w sytuacji [...]”, ponadto wszystkie trzy objaśnienia typu kontekstowego, w PMPKrasn, ISJP i WKS-MKC, które również zawierają wykładniki

²² Jedna fraza jest „zfinitywizowana” (z dodaną – nadrzędną wobec bezokolicznika – formą finitywną): *co się ma z czymś robić*, pytajnozależna wobec *być w kłopotcie* (SPPSsob).

²³ Ich tekstowa statystyka – na podstawie PZ (NKJP + KWJP) – zostanie przedstawiona w następnym artykule (Wojdak, w druku).

mówienia). Definicje metajęzykowe nie przesadzają charakterystyki semantycznej jednostki²⁴. Definicja z WSJP PAN nie jest semantyczna, lecz pragmatyczna (charakteryzuje sytuację użycia związku, a więc jego wartość komunikacyjną). Również rama metajęzykowa w definicji z WSFzP/SFzB jest rozbudowana o element pragmatyczny (kwalifikator aktu mowy).

Dyskusyjny jest status definicji w WSFFlic. Pierwsza z dwóch części definiensa, oparta na predykcji *zastanawiać się*, chyba musi być potraktowana jako informacja pragmatyczna – „dynamizująca” (czasownikowa) kategoryzacja aktu komunikacyjnego²⁵, druga oparta jest na wykładniku niewiedzy (komentarz metatekstowy?).

Definicje z SPPSzob i Lewickiego 2001, podobnie jak wszystkie wskazane definicje metajęzykowe, odznaczają się brakiem składniowej symetrii definiensa i definiendum. W SPPSzob definiens opiera się na bezokoliczniku bez zaimka (*być w kłopotcie*), a u Lewickiego 2001 na pierwszoosobowym centrum finitywnym będącym (tak jak w WSFFlic) wykładnikiem niewiedzy (*nie wiem*).

5.2. Przegląd definicji jednostki z COŚ

Przedmiotem analizy mogą być cztery tylko definicje jednostki z CO.

Poza wspólną dla obu jednostek definicją kontekstową trzy pozostałe odznaczają się analogiczną wielokrotnością jak większość definicji jednostki z CO, tzn. zawierają dwa lub trzy składniki synonimiczne (w postaci grup bezokolicznikowych). We wszystkich czterech występuje grupa „rozwiązać jakiś problem”, ponadto w dwóch (PSF-BBB i NSFLeb) „załatwić jakąś sprawę”, a w jednej (SPP-AS/PSWP) dwie jeszcze rozbudowane leksykalnie grupy: „postąpić jakoś w jakiejś trudnej, kłopotliwej sytuacji” i „pozbyć się jakiegoś ciężaru, zmartwienia”. W definicji z NSFLeb definiendum i definiens są symetrycznie „zfinitywizowane” (*musi się / trzeba* i *należy* jako finitywne nadrzędniki bezokolicznika).

²⁴ Bierz się tu pod uwagę dwa podziały definicji językowych: na przedmiotowe i metajęzykowe oraz na semantyczne i niesemantyczne (w tym gramatyczne i pragmatyczne) (por. Bednarek, Grochowski 1997: 34–35). Dychotomie te krzyżują się tylko częściowo, gdyż wszystkie definicje przedmiotowe są jednocześnie semantyczne (definicje metajęzykowe mogą być zarówno semantyczne, jak i niesemantyczne), a wszystkie definicje niesemantyczne są jednocześnie metajęzykowe (definicje semantyczne mogą być zarówno przedmiotowe, jak i metajęzykowe).

²⁵ To trochę tak, jakby objaśnienie jakiegoś przekleństwa oprzeć na czasowniku PRZEKLINAĆ (zamiast na rzeczowniku PRZEKLEŃSTWO). Taka definicja też byłaby metajęzykowa i pragmatyczna.

5.3. Zestawienie typów strukturalnych definicji obu jednostek

Udział fraz pytajnych i pytajnozależnych oraz grup bezokolicznikowych w definicjach obu jednostek zestawia tabela 3.

Tabela 3. Struktura definicji – udział fraz pytajnych i pytajnozależnych oraz grup bezokolicznikowych

Jednostka	Typ frazy/grupy w definiensie	Liczba fraz/grup w definiensie			Liczba definicji
		pojedyncze	skoordynowane		
			dwie	trzy	
co...	pytajna	1	9	4	14
	pytajnozależna	5	1	1	7
coś...	bezokolicznikowa	1	2	1	4

Na 23 definicje jednostki z CO w 21 występuje – poza samą jednostką definiowaną – co najmniej jedna fraza pytajna (częściej – 14 razy) lub pytajnozależna (rzadziej – 7 razy). Przeważają definicje wielokrotne, których definiens ma postać grupy złożonej z dwóch lub trzech fraz pytajnych (13 definicji: 9 dwuskładnikowych i 4 trójskładnikowe).

5.4. W stronę definicyjnego minimalizmu (konkluzja)

Fantowy komponent zbliża się w obu diskutowanych jednostkach do semantycznej „pustki”, uwydatnionej paradoksalną dystrybucyjną redukowalnością członu głównego grupy nominalnej. Zamiast wyrażenia *tym fantem* można bowiem użyć samego elementu deiktycznego (*co z tym fantem zrobić* = *co z tym zrobić*, *coś z tym fantem zrobić* = *coś z tym zrobić*), tyle że taki usamodzielniony element zmienia kwalifikację z przymiotnikowej na rzeczownikową. Konstrukcje zredukowane w ten sposób tracą oczywiście walory figuratywne i konotacyjne (frazologiczne), ale podstawowe znaczenie zachowują (i zarazem odzyskują znaczenie literalne).

Alternatywnym rozwiązaniem byłoby objaśnianie wyrażenia Z TYM FANTEM jako tzw. części leksykalnie związanej danego (szerszego) związku, w tym jej znaczeniu, które realizowane jest w stałym kontekście leksykalnym (analogicznie do komponentów przymiotnikowych w prostych związkach nominalnych, takich jak CZARNA ROZPACZ czy BIAŁY WIERSZ, w których człon nadrzędny jest wyodrębnialny znaczeniowo, por. Lewicki 1976/2003: 18).

Z TYM FANTEM można by więc sparafrazować jako ‘w danej – trudnej, kłopotliwej – sytuacji’ (z zachowaniem kontekstu *co/coś zrobić*).

Lepszym rozwiązaniem wydaje się jednak definiowanie samego – frazeologicznie związanego – FANTU z odpowiednim komentarzem dotyczącym zakresu użycia: ‘coś, co stanowi problem’, głównie w wyrażeniu *z tym fantem*, a zwłaszcza w ustabilizowanych związkach CO Z TYM FANTEM ZROBIĆ i COŚ Z TYM FANTEM ZROBIĆ (Wojdak 2025b)²⁶.

Patrząc na to, jak w uzusie rozwinęła się łączliwość wyrażenia *z (tym) fantem* (por. np. *Pogódź się z tym fantem!, Jak będzie z tym fantem?, Jeszcze powalczę z tym fantem*, zob. Wojdak 2025b), tym bardziej można je traktować jako minimalną jednostkę frazeologiczną (frazematyczną)²⁷. Na przykładzie fantowych frazemów widać też odnotowywaną już tendencję (por. Kosek 2011: 15) do usamodzielniania się podrzędnego (niewerbalnego) komponentu frazy lub zwrotu.

Skróty słowników i źródeł

Dykcyonarz 1825 – *Dykcyonarz przysłówiow francuzkich. Zawierający przysłowia i sposoby mówienia w języku francuzkim używane, wzięty z Dykcyonarza Akademii i wielu innych, mogący służyć ku uzupełnieniu słowników Bandtkiego i Trotza. Dla użytku młodzieży spolszczony przez Stan. Jełowickiego*. T. 1. Nakładem i drukiem N. Glücksberga. Warszawa. <Dykcyonarz przysłówiow francuzkich : zaw..., 1825 | Polona>.

ISJP – Bańko M. (red.) (2000): *Inny słownik języka polskiego*. T. 1–2. Warszawa.
 KWJP – Marciniak M., Kieraś W., Bojałkowska K., Borkowski P., Borys M., Eżlakowski W., Guz W., Kobylński Ł., Komosińska D., Krasnowska-Kieraś K., Łaziński M., Miernecka M., Nitoń B., Ogrodniczuk M., Rudolf M., Tomaszewska A., Woliński M., Wołoszyn J., Wójtowicz B., Wróblewska A., Zawadzka-Palucka N. (2023): *Korpus Współczesnego Języka Polskiego*. Warszawa, <<https://kwjp.pl>>, dostęp: luty 2025.

²⁶ W związku z takim kierunkiem definiowania (nastawionym na komponent frazemu, a nie cały frazem), można się też powołać na zasadę przyjętą przez redaktorów WSJP PAN (Przybylska, Żmigrodzki, Węgrzynek 2013: 19) co do hasłowania stałych komponentów jednostek (zamiast całych tych jednostek, które zawierają również komponenty wymienne w ramach klasy substytucyjnie zamkniętej), jeśli te stałe komponenty można odrębnie definiować. Przykładowo, hasłowane jest tylko – jako fraza przymiotnikowa – wyrażenie PŁASZCZA I SZPADY (‘opowiadający o romantycznych przygodach bohatera-rycerza, którego rekwizytami są płaszcz i szpada’), a nie całe jednostki (frazy rzeczownikowe) z nadrzędnymi składniowo i autonomicznymi znaczeniowo komponentami: *kino, film, powieść, romans*.

²⁷ Termin *minimalna jednostka frazeologiczna* w uściślonym rozumieniu pojawił się u Lewickiego (1980/2003) – jako inwariant formalny („budulec, analog morfemu w leksykologii i morfologii”, s. 203) nie dowolnych jednostek, lecz tylko takich, które współtworzą rodzinę frazeologizmów; ta ostatnia kategoria implikuje zaś powtarzalność (systemowość) relacji (derywacyjnych) między jednostkami frazeologicznymi (Lewicki, Rejakowa 1985/2003: 234, 242).

- NKJP – *Narodowy Korpus Języka Polskiego*. Wyszukiwarka korpusowa PELCRA. <<http://www.nkjp.uni.lodz.pl/>>, dostęp: lipiec 2023.
- NKPP – Krzyżanowski J. (red.) (1969–1978): *Nowa księga przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich*. T. 1–4. Warszawa.
- NSFLeb – Lebeda R. (2005): *Nowy słownik frazeologiczny*. Red. A. Latusek. Kraków.
- NSzSF-MN – Müldner-Nieckowski P., Müldner-Nieckowski Ł. (2004): *Nowy szkolny słownik frazeologiczny*. Warszawa.
- PMPKrasn – Krasnowolski A. (1906): *Przenośnie mowy potocznej*. Cz. II: *Życie praktyczne i duchowe*. Warszawa.
- PSF-BBB – Bodek B., Buława M., Brzozowska R. (2001): *Praktyczny słownik frazeologiczny*. Kraków.
- PSFGłow – Głowińska K. (2000): *Popularny słownik frazeologiczny*. Warszawa.
- PSFJP-BL – Bąba S., Liberek J. (2010): *Popularny słownik frazeologiczny języka polskiego*. Warszawa (wersja elektroniczna, CD).
- PSWP – Zgólkowa H. (red.) (1994–2005): *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*. T. 1–50. Poznań.
- SFDobrz – Dobrowolski M. (2004): *Słownik frazeologiczny*. Red. nauk. O. Wolińska. Chorzów.
- SFJPSkor – Skorupka S. (1968): *Słownik frazeologiczny języka polskiego*. T. 1–2. Warszawa.
- SFKrasn – Krasnowolski A. (1899): *Słowniczek frazeologiczny. Poradnik dla piszących*. Warszawa.
- SFWP-BL – Bąba S., Liberek J. (2001): *Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny*. Warszawa.
- SFzB – *Słownik frazeologiczny PWN z Bralczykiem*. Oprac. E. Sobol. Warszawa 2008.
- SJPDor – Doroszewski W. (red.) (1958–1969): *Słownik języka polskiego*. T. 1–11. Warszawa.
- SJPSzym – Szymczak M. (red.) (1993): *Słownik języka polskiego*. T. 1–3. Warszawa (wyd. 8).
- SPLPLub – Lubaś W. (red.) (2001–2009): *Słownik polskich leksemów potocznych*. T. 1–5. Kraków.
- SPP-AS – Anusiewicz J., Skawiński J. (1998): *Słownik polszczyzny potocznej*. Warszawa–Wrocław (wyd. 2, popr., wyd. 1 – 1996).
- SPPDor – Doroszewski W., Kurkowska H. (red.) (1973): *Słownik poprawnej polszczyzny PWN*. Warszawa.
- SPPSzob – Szober S. (1958): *Słownik poprawnej polszczyzny*. Red. W. Doroszewski i in. Warszawa.
- SWOArct – Arct M. (1947): *Słownik wyrazów obcych. 33.000 wyrazów, wyrażen i przysłów cudzoziemskich podług zasad pisowni z roku 1936 wydanie osiemnaste*. Pochodzenie wyrazów (etymologie) i wyjaśnienia wstępne opracował H. Ułaszyn. Warszawa.
- SzSFKarm – Piotrkiewicz-Karmowska E., Karmowski M. (2005?): *Szkolny słownik frazeologiczny*. Warszawa.
- USJP – Dubisz S. (red.) (2003): *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 1–4. Warszawa.
- WKS-MKC – Mosiołek-Kłosińska K., Ciesielska A. (2001): *W kilku słowach. Słownik frazeologiczny języka polskiego*. Warszawa.
- WSFFlic – Fliciński P. (2012): *Wielki słownik frazeologiczny*. Poznań.
- WSFJP-MN – Müldner-Nieckowski P. (2003): *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego*. Warszawa.

- WSFzP – *Wielki słownik frazeologiczny z przysłowiami* (2005). Oprac. A. Kłosińska, E. Sobol, A. Stankiewicz. Warszawa.
- WSJP PAN – Żmigrodzki P. (red.) (2023): *Wielki słownik języka polskiego PAN*, <<http://www.wsjp.pl>>, dostęp: październik 2023.

Literatura

- Bańko M. (2001): *O definicjach wielokrotnych krytycznie*. [W:] tenże: *Z pogranicza leksykografii i językoznawstwa. Studia o słowniku jednojęzycznym*. Warszawa, s. 103–110.
- Bednarek A., Grochowski M. (1997): *Zadania z semantyki językoznawczej*. Toruń (wyd. 2).
- Chlebda W. (2012): *Frazematyka*. [W:] *Współczesny język polski*. Red. J. Bartmiński. Lublin, s. 335–342.
- Domańska-Kubiak I. (2004): *Zakątek pamięci: życie w XIX-wiecznych dworach kresowych*. Warszawa.
- Dziamska-Lenart G. (2011): *Leksykograficzne rozwiązania problemu wielokształtności związków frazeologicznych*. [W:] *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej. Wariantowość we frazeologii*. Red. P. Fliciński. Poznań, s. 55–79.
- Gołębiowski Ł. (1831): *Gry i zabawy różnych stanów w kraju całym, lub niektórych tylko prowincjach: umieszczony tu kulig czyli szlichtada, łowy, maskary, muzyka, tańce, reduły, zapusty, ognie sztuczne, rusalki, sobótki i.t.p.* Nakładem autora. Druk N. Glücksberga. Warszawa. <Gry i zabawy różnych stanów w kraju cały..., Gołębiowski, Łukasz ..., 1831 | Polona>.
- Kosek I. (2011): *Wariantowość zwrotów frazeologicznych a granice jednostki leksykalnej*. [W:] *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej. Wariantowość we frazeologii*. Red. P. Fliciński. Poznań, s. 9–22.
- Lewicki A.M. (1976/2003): *Wprowadzenie do frazeologii syntaktycznej. Teoria zwrotu frazeologicznego*. Katowice. [Przedruk w:] Lewicki 2003: 9–152.
- Lewicki A.M. (1980/2003): *O minimalnych jednostkach frazeologicznych*. „*Slavica Slovaca*” 15/1, s. 69–74. [Przedruk w:] Lewicki 2003: 195–203.
- Lewicki A.M. (1981/2003): *Derywacja frazeologiczna – najwyższy współcześnie stopień abstrakcji w poznaniu zasobu frazeologicznego języka*. [W:] *Pojęcie derywacji w lingwistyce*. Red. J. Bartmiński. Lublin, s. 71–89. [Przedruk w:] Lewicki 2003: 214–231.
- Lewicki A.M. (1982/2003): *Problemy metodologiczne wariantowości związków frazeologicznych*. [W:] *Stołość i zmienność związków frazeologicznych*. Red. A.M. Lewicki. Lublin, s. 33–47. [Przedruk w:] Lewicki 2003: 204–213.
- Lewicki A.M. (2001): *Uwagi wstępne o frazach*. „*Prace Filologiczne*” XLVI, s. 389–402.
- Lewicki A.M. (2003): *Studia z teorii frazeologii*. Łask.
- Lewicki A.M., Pajdzińska A. (2012): *Frazeologia*. [W:] *Współczesny język polski*. Red. J. Bartmiński. Lublin, s. 315–333.
- Lewicki A.M., Rejakowa B. (1985/2003): *Pojęcie rodziny frazeologicznej*. „*Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej*” II, s. 95–105. [Przedruk w:] Lewicki 2003: 232–244.
- Przybylska R., Żmigrodzki P., Węgrzynek K. (2013): *Zasady opisu związków frazeologicznych w Wielkim słowniku języka polskiego PWN*. [W:] *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej. Między teorią a praktyką frazeograficzną*. Red. G. Dziamska-Lenart. Poznań, s. 17–27.
- Wojdak P. (2025a): *Wyraz FANT i jego rodzina w dawnej i współczesnej polszczyźnie*. „*Język Polski*” CV, z. 1, s. 23–35 (materiały dodatkowe udostępnione na stronie: <<https://jezyk-polski.pl/index.php/jp/article/view/986>>).
- Wojdak P. (2025b): *Semantyka wyrazu FANT we współczesnej polszczyźnie ogólnej. Jedność w różnorodności?* „*Język Polski*”, CV, z. 2, s. 21–29.
- Wojdak P.: *O jednostkach CO Z TYM FANTEM ZROBIĆ i COŚ Z TYM FANTEM ZROBIĆ – zagadnienia gramatyczne i tekstowe*. „*Prace Językoznawcze*” (w druku).